

ADHD – poradnik dla rodzica

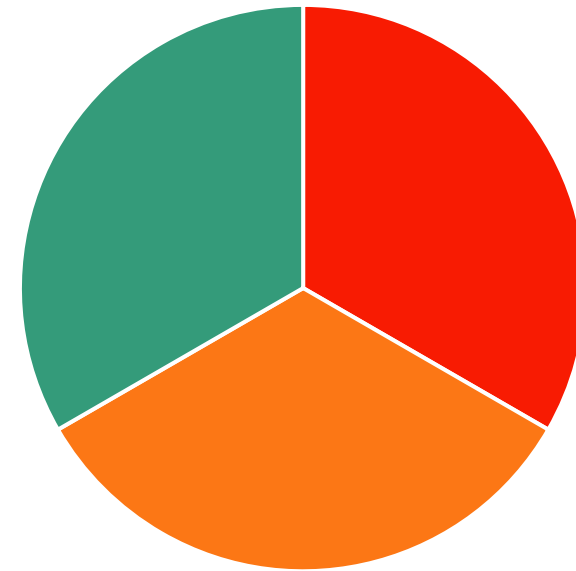
Michalina Płotka, Marta Dopierała

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 7 w Gdańsku

ADHD, czyli zespół hiperkinetyczny

Trzy podstawowe grupy objawów ADHD:

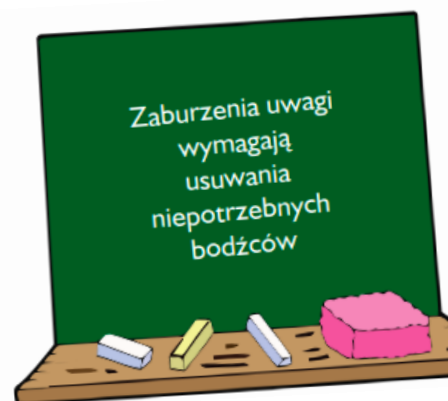
- **nadruchliwość**
- **zaburzenia uwagi**
- **nadmierna impulsywność**

■ nadruchliwość ■ impulsywność ■ zaburzenia uwagi

Zaburzenia uwagi

- Objawy z grupy zaburzeń koncentracji w sposób bardzo wyraźny negatywnie wpływają na jakość pracy i osiągnięcia edukacyjne dzieci z ADHD. W skrajnych sytuacjach zaburzenia uwagi mogą być tak nasilone, że dziecko właściwie nie jest w stanie pracować bez pomocy drugiej osoby. **Pamiętajmy** – problemy w zakresie koncentracji nie wynikają ze złej woli dziecka czy jego niechęci do pracy, ale z obiektywnej i niezależnej przyczyny. **Nie możemy karać dziecka za objawy!**

Pomoc w zaburzeniach uwagi

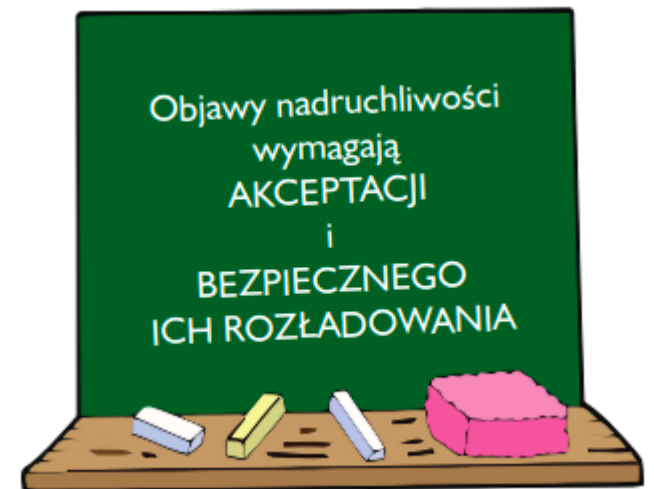
skracanie
zadań

usuwanie
zbędnych
bodźców

przywoływanie
uwagi

Nadruchliwość

- Nasilone objawy nadruchliwości sprawiają, że dziecko nie jest w stanie pozostać w miejscu. Ruch jest dla niego koniecznością i swego rodzaju przymusem, dlatego niezwykle ważna staje się **akceptacja** jego **zachowań**. Pracę nad nadruchliwością można porównać do regulacji rzeki - nie można zatrzymać rzeki, ale można uczynić ją bardziej bezpieczną i przewidywalną. Dlatego też namawiamy rodziców i nauczycieli, żeby bardziej podpowiadali dziecku, **co może zrobić jeśli nie może już pozostać w miejscu** niż zmuszali go do nieruchomego siedzenia.

Pomoc w nadruchliwości

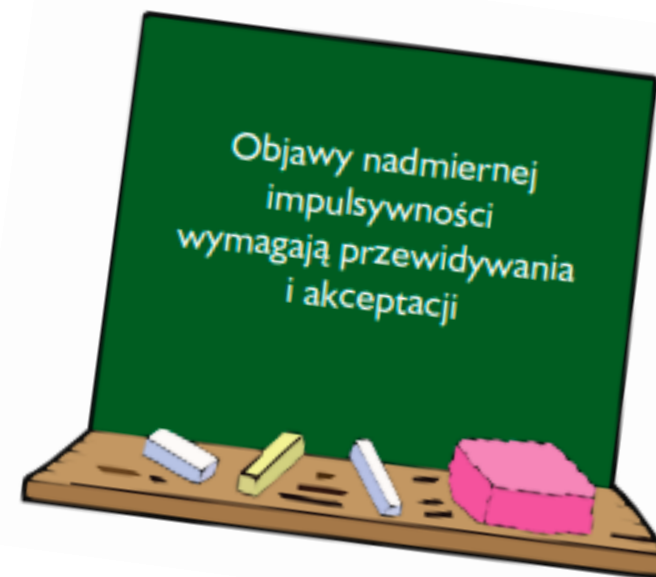
akceptacja
=
pokochanie

zajęcia
sportowe

bezpieczne
i nieuciążliwe
sposoby
„poruszania
się”

Nadmierna impulsywność

- Nadmierna impulsywność powoduje, że dziecko we właściwym momencie nie jest w stanie przypomnieć sobie obowiązującej zasady, mimo że zna reguły i chce się do nich stosować. **Pomoc musi zatem polegać na przypominaniu w odpowiednim momencie o istnieniu danej reguły.**

Pomoc w impulsywności

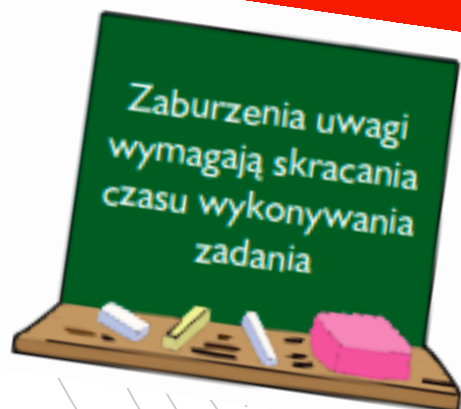
Przewidywanie
niebezpiecznych
sytuacji

omówione
z dzieckiem
sygnały
„przypominajki”

przypominanie
zasad i
wydawanie
poleceń

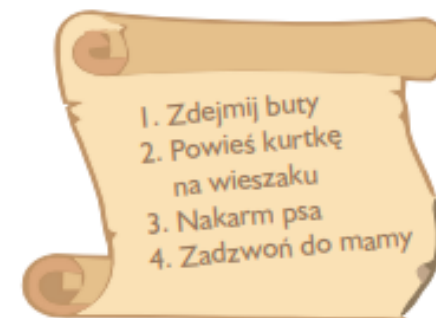
Jak pomóc dziecku?

Gdy dziecko w czasie odrabiania lekcji zaczyna się rozpraszać zrób mu krótką przerwę, podczas której wprowadza się ciekawą, ale niezbyt angażującą aktywność ruchową (np. dwie rundki dookoła stołu); Koniecznie ustal z dzieckiem co może w tym czasie robić, aby po przerwie spokojnie wróciło do przerwanej nauki.

Jedno polecenie na raz – jeśli chcemy by dziecko zrobiło kilka rzeczy, robimy mu listę.

Mówimy krótko.

~~Wspokój się i już nie przeszkadzaj. Wróć się do lekcji.~~

OTWÓRZ ZESZYT

Jak pomóc dziecku?

Zaburzenia uwagi
wymagają
przywoływania
rozproszonych myśli

Nauka nie musi być nudna – np. możemy zamiast objętości kuli obliczyć objętość gałki lodów.

$$V = \frac{4}{3} \pi r^3$$

Zawsze upewniamy się czy słucha – prosimy dziecko o powtórzenie polecenia.

Wyprowadź psa na spacer.
A teraz powtóreczka
- co masz zrobić? Powtórz.

Gdy dziecko zajmuje się czymś innym niż chcemy przywołujemy jego uwagę.

Patrz w talerz.
Jedz.

Jak pomóc dziecku?

Z miejsca gdzie dziecko pracuje lepiej usunąć budzik czy zegarek, którego tykanie slychać.

Na czas odrabiania lekcji należy wyciszyć telefon i odłożyć go na miejsce, które nie będzie w zasięgu ręki dziecka.

Przy obiedzie wzrok dziecka pada na nas, wyłączamy telewizor.

Jak pomóc dziecku?

Jeśli dziecko woli odrabiać lekcje leżąc na kanapie lub stojąc na jednej nodze przy kuchennym stole pozwól mu na to – pod warunkiem, że pracuje.

Pozwól bawić się plasteliną, piłką, krążkiem do ugniatania w czasie słuchania czy czytania.

Akceptuj ruchliwość kiedy nie przeszkadza – na przykład przy oglądaniu telewizji.

Pamiętaj, że marzenie, że dziecko przesiadzi przy stole cały uroczysty obiad jest życzeniem do złotej rybki – odpowiednio wcześniej zwolnij go z tego obowiązku.

Dzieci z ADHD potrzebują dużo ruchu – potrzebują zajęć sportowych.

„Przypominajki” graficzne:

Polecaną metodą przypominania o umowie lub zasadzie jest prezentowanie ich w **formie graficznej**. W wypadku starszych dzieci może to być krótki tekst wywieszony na drzwiach pokoju czy położony na stole: *„Odstaw brudne naczynia do zlewu”*, *„Zapukaj, zanim wejdiesz”*, *„Pościel łóżko przed wyjściem”*; dla młodszych dzieci lepszy będzie jednak **znak graficzny** (np. w formie znaku drogowego *„Zakaz wjazdu”* czy *„Stop”*).

„Przypominajki graficzne”

**ODSTAW
BRUDNE NACZYNNIA
DO ZLEWU**

CICHA ZABAWA

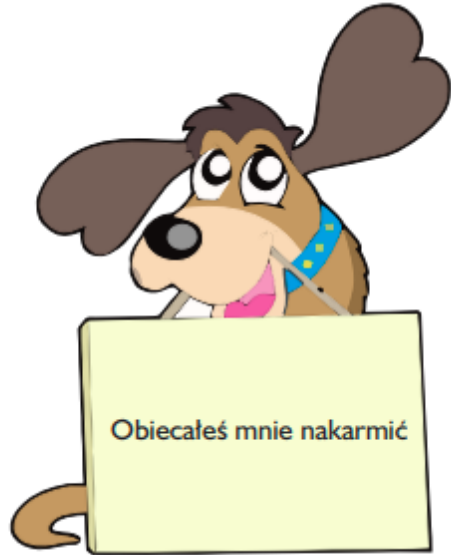
Przewidywanie konsekwencji

Cechą zachowań impulsywnych jest ich **nieprzewidywalność**, zarówno w zakresie przebiegu zdarzeń, jak i ich konsekwencji. Kolejną strategią jest zatem **przewidywanie sytuacji**, w których impulsywność dziecka może okazać się dla niego niebezpieczna.

- By rodzice oraz opiekunowie mogli przewidzieć moment wystąpienia impulsywnego zachowania (np. wbiegnięcie na jezdnię, niemożność zaczekania na swoją kolej, zajęcie miejsca w autobusie przed starszą osobą), powinni często analizować i monitorować zachowania dziecka.
- Jeśli kilkakrotnie pojawił się problem wtargnięcia na ulicę, to należy założyć, że każde kolejne przejście przez jezdnię może być potencjalnie zagrażającą sytuacją. Koniecznością staje się, więc ostrzeżenie dziecka i wspólne rozważenie możliwych następstw.
- Najprostszym sposobem działania w takim wypadku **jest głośne przypomnienie o zasadzie obowiązującej w potencjalnie trudnej sytuacji** (np. podczas wycieczki rowerowej na chwilę przed skrzyżowaniem powinien pojawić się komunikat: „*Teraz jedziesz za mną*”).

Pamiętaj, że dzieci z ADHD nie przewidują konsekwencji swoich działań – zabezpiecz potencjalne groźne przedmioty – np. zdejmij ze stołu obrus, przymocuj regały do ściany.

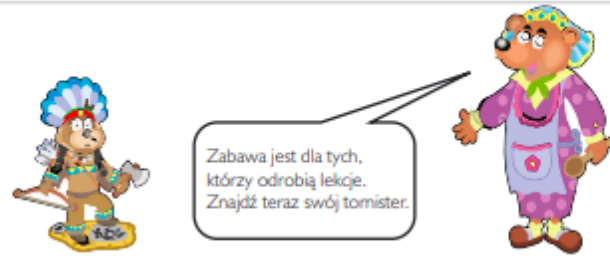

Pamiętaj, że dzieci z ADHD nie przewidują konsekwencji swoich działań – zabezpiecz potencjalne groźne przedmioty – np. zdejmij ze stołu obrus, przymocuj regały do ściany.

Dzieci z ADHD nie pamiętają zasad – zanim się zezłościysz, daj dziecku i sobie jeszcze jedną szansę – przypomnij na co się umówiliście.

Jeśli prosisz dziecko o zrobienie czegoś zawsze poproś by powtórzyło co ma zrobić.

Budowanie planów działania

Budowanie planów działania jest umiejętnością, która ułatwia funkcjonowanie wielu osobom z ADHD.

- Wiele dzieci czuje się dużo bezpieczniej, jeśli stworzymy im **stały i powtarzający się plan dnia**, pisania wypracowania, sprzątanía pokoju, odrabiania lekcji.
- Plan dnia pokazuje dzieciom, że **pewne rzeczy powtarzają się i są niezmiennie**. Warto go oczywiście opracowywać razem z dzieckiem, aby miało poczucie, że ma wpływ na to co dzieje się w jego życiu.
- Plan nie może zagospodarowywać każdej minuty, jest raczej kolejną wskazówką jakie jeszcze dzisiaj zadania nas czekają.
- Jedną ze stosowanych technik jest „**kołowy plan dnia**”. Technika ta pomaga dzieciom i nastolatkom uczyć się strategii „**jedna rzecz na raz**”, czyli nie zaczynam niczego zanim nie skończę poprzedniego działania.
- Ważne jest też nauczenie, że wiele rzeczy się powtarza, dlatego w naszym „**kołowym planie dnia**” **zaznaczamy powtarzające się wydarzenia**.

Odrabianie prac domowych

- W przypadku wielu trudnych dzieci nie możemy opierać się na przekonaniu, że z dzieckiem trzeba odrabiać lekcje tylko na początku pierwszej klasy, a potem musi sobie ono samo radzić.
- Nastawmy się raczej, że **będziemy musieli wspierać dziecko w odrabianiu prac domowych dużo dłużej niż zakładamy**.
- Jeżeli odrabianie lekcji ma przebiegać „prawie bezproblemowo” rodzic lub opiekun musi mieć codziennie zarezerwowany czas na pracę z dzieckiem.
- Większość dzieci z ADHD potrzebuje **minimum trzech godzin** by usiąść do lekcji, odrobić je i spakować tornister na następny dzień. Taki też zapas czasu powinniśmy sobie zapewnić.
- Rodzicom, którzy nie mogą lub nie potrafią odrabiać z dziećmi lekcji często proponuje się poszukanie „**coucha**” – licealisty, studenta, emerytowanego nauczyciela gotowego codziennie pracować przez kilka godzin z dzieckiem.
- Czasami rozwiązaniem są „**rodzinne dyżury przy odrabianiu lekcji**”.

Kroki, które należy przeprowadzić planując odrabianie lekcji:

1. **Ustalenie pakietu przywilejów**, które są dostępne tylko dla dzieci, które odrobiły prace domowe. Warto tutaj przypomnieć zasadę, że lekcje po przyjemnościach są karą, a przyjemności po lekcjach nagrodą, dlatego wszelkie przyjemności są dla dzieci, które odrobiły lekcje.
2. **Ustalenie stałej pory odrabiania lekcji** – może to być stała pora (np. zawsze siadamy do lekcji o 17.00) lub stały element planu dnia (siadamy do lekcji kwadrans po obiedzie). Warto umówić się z dzieckiem czy potrzebuje sygnałów przypominających mu, że na przykład za 10 minut siadamy do lekcji.
3. Jeśli dziecko notorycznie odwleka siadanie do lekcji konieczne może być ustalenie „**konsekwencji cykającej**”.
4. **Przygotowanie miejsca do odrabiania lekcji** (technika pustego biurka). Warto sprawdzić, czy nie słychać telewizora lub radia z drugiego pokoju, odgłosów zabawy dzieci z podwórka itp. Zastanów się, na co patrzy dziecko gdy odrywa się od nauki – usuń komputer, plakaty, zasłoń widok za oknem.
5. **Rodzic (dorosły) pozostaje przy dziecku przez cały czas w trakcie nauki.**
6. Dziecko i rodzic wspólnie przeglądają zeszyty. **Warto stworzyć listę zadań do wykonania.**
7. Dziecko po wykonaniu zadania daje je do sprawdzenia dorosłemu. Dopiero po jego „zaliczeniu” i ewentualnej krótkiej przerwie przechodzi do następnego zadania.

8. Jeżeli zadanie jest długie **podziel je na etapy** i każdy z nich traktuj jako osobne zadanie.
9. **Ustal z dzieckiem co może robić jeśli będzie przerwa.** Wprowadź zasady dotyczące picia i jedzenia w czasie nauki np. pijemy i jemy tylko w czasie przerw.
10. Rzeczy do nauczenia się ustnego także zaliczmy u rodzica warto ustalić zasadę – umiesz ,jeśli odpowiesz na 3 pytania.
11. Jeżeli dziecko szybko wykona swoją pracę **nie dodawaj nic nowego**, bo straci motywację do sprawnego odrabiania prac domowych.
12. **Odrabianie lekcji kończy spakowanie tornistra**, naszykowanie stroju na wf itp. i ustawienie wszystkiego w przedpokoju.
13. **Na koniec siadamy i opowiadamy dziecku, co dzisiaj podobało nam się w jego pracy.**
14. **Czas na przyjemności.**

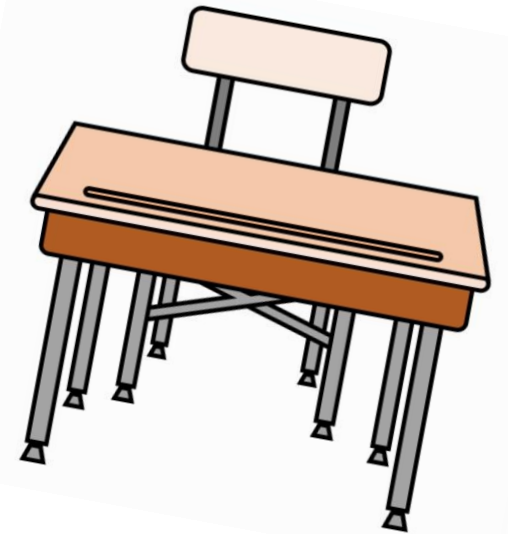
Konsekwencja cykająca oznacza, że dziecko traci tyle minut przyjemności (np. czasu gry na komputerze), ile minut później usiadło do odrabiania zadań domowych.

Pomysły na krótkie przerwy

- ćwiczenia fizyczne;
- prośba, żeby dziecko przyniosło sobie i nam coś do picia;
- wypicie soku;
- trzy rundki dookoła stołu;
- podlanie kwiatków;
- przyniesienie słownika;
- zamknięcie lub otwarcie okna („Strażnik czystego powietrza”);
- temperowanie ołówka.

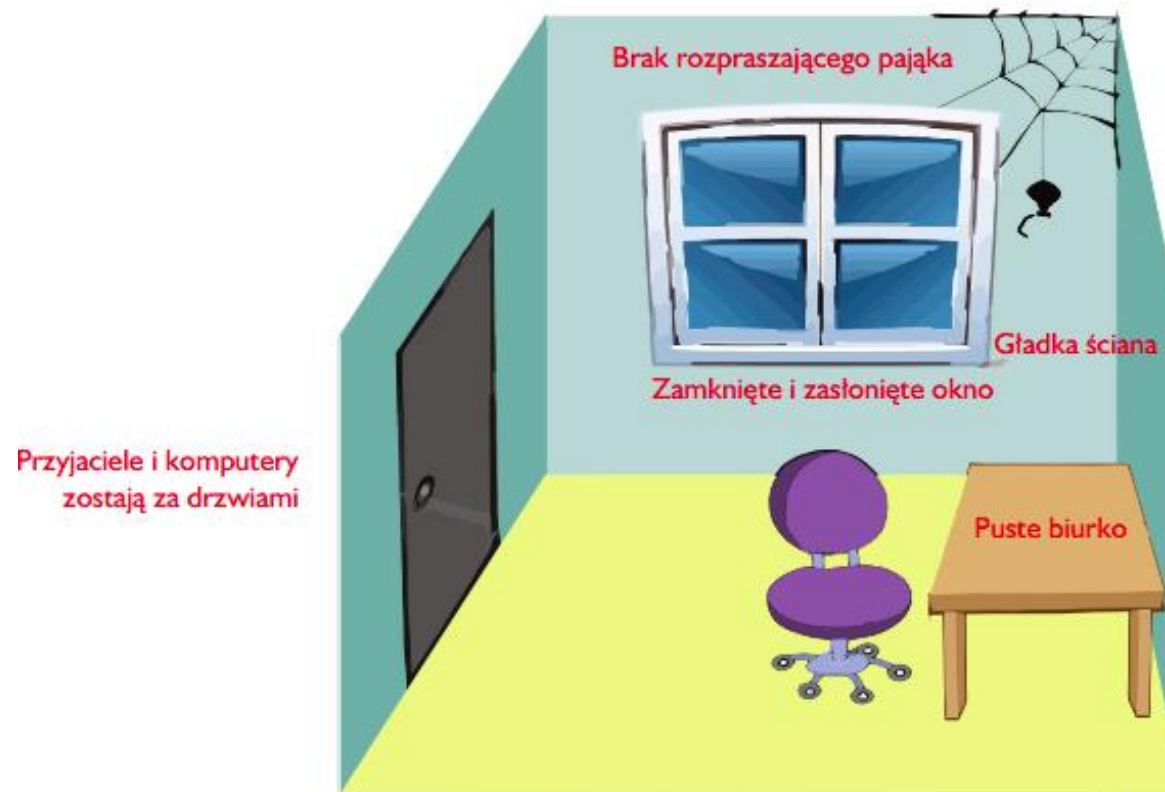
Przykład – plan odrabiania lekcji dla ośmiolatka

1. Siadamy do lekcji 30 minut po obiedzie – mamy nastawiony minutnik.
2. Biurko przed pracą jest puste. Nad biurkiem Kuby wisi kartka „Masz 5 minut na przygotowanie biurka do nauki. Trzeba je uporządkować, czyli zostawić na nim tylko piórnik i zeszyty w skrzyneczkach. Pamiętaj, że zrzucenie rzeczy zajmuje mamie tylko kilka sekund².”
3. Lekcje do zrobienia włóż do żółtej skrzyneczki, odrobione do niebieskiej. Jeśli uważasz, że nic nie było zadane włóż zeszyt i ćwiczenia od razu do niebieskiej skrzyneczki.
4. Jestem przy Tobie w pokoju, ale lekcje robisz sam. Jeśli coś jest trudne chętnie Ci pomogę. Niestety nie wolno mi zrobić tego za Ciebie.
5. Zabawki, koledzy i komputer są dla dzieci z odrobioną pracą domową.
6. Lekcje sprawdzamy razem. Do lekcji ustnych zadaję po trzy pytania.
7. Pakujemy tornister, WF. Sprawdzamy czy plastyka i technika nie sprawią nam niespodzianki.
8. Nagroda – 20 minut zabawy z mamą.

Technika „**czystego biurka**” znacznie ułatwia odrabianie lekcji – pozostawiamy tylko niezbędne rzeczy. Okno zamknięte i zasłonięte, gładka ściana bez rozpraszających obrazków czy pająków oraz wyciszony telefon czy wyłączony telewizor – zarówno podczas odrabiania lekcji czy też podczas posiłków. Podobnie ze zwierzętami domowymi – na czas jedzenia i odrabiania lekcji powinny pozostać za drzwiami.

Technika „pustego biurka” pozwala dziecku na lepsze skupienie się w czasie odrabiania lekcji czy innych nudnych zadań:

Chwalenie jako dostrzeganie pozytywów

Rodzice! Pamiętajcie o pochwałach!

Rodzice dzieci z ADHD mają często poczucie, że muszą swoje dzieci ciągle tylko napominać, ograniczać i karać. Negatywne doświadczenia przeważają, zaś pozytywne strony dziecka nie są tak wyraźne. Maluchy przeżywają to podobnie. Wydaje im się, że rodzice są z nich ciągle niezadowoleni i że zawiodły one ich oczekiwania. **Uwaga opiekunów i dzieci w pierwszym rzędzie kierowana jest na złe doświadczenia, a pozytywne wydarzenia, mimo iż ciągle mają miejsce, stają się coraz mniej wyraźne.**

Dlatego ważne jest, aby świadomie kierować swoją uwagę na najdrobniejsze nawet sukcesy i rozmawiać o tym.

Przy czym nie powinno się ani bagatelizować problemów, ani upiększać sytuacji. **Przede wszystkim chodzi o to, żeby zmienić ten jednostronny sposób patrzenia – zauważanie prawie wyłącznie negatywów, a pomijanie tego, co dobre.**

Leki – jeśli tak, to kiedy?

Kiedy lekarz i rodzice, między innymi, powinni rozważyć podanie leków:

1. Skrajne nasilenie ADHD
2. Wyraźne objawy zachowań opozycyjno-buntowniczych
3. Wyraźne objawy zaburzeń zachowania
4. Inne powikłania – np. depresja, niska samoocena
5. Nauka wypada znacznie poniżej możliwości z powodu objawów ADHD
6. Z powodu objawów ADHD odrabianie lekcji trwa od powrotu do domu do pójścia spać
7. Objawy ADHD powodują złe kontakty z rówieśnikami

Literatura uzupełniająca

1. Barkley: ADHD podjąć wyzwanie; Zysk i s-ka; Poznań 2009
  2. Heininger, Weiss: Od Chaosu do spokoju, Media Rodzina, Poznań 2005
  3. Kołakowski, Wolańczyk, Pisula, Skotnicka, Bryńska: „ADHD – zespół nadpobudliwości psychoruchowej” – Przewodnik dla rodziców i wychowawców, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2006
  4. Misiak, Kossakowska-Petrycka: Mam nadpobudliwe dziecko... I co dalej? WSiP, Warszawa 2006
  5. Napiontek, Pietrasik, Szaniawska: Prawa Dzieci z ADHD w Szkole. www.civispolonus.org.pl/dokumenty
  6. Pentecost: Wychować dziecko z ADD i ADHD, Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2005
  7. Pfiffner: Wszystko o ADHD, Poznań, Zysk i s-ka, 2004
  8. Phelan: Skuteczna dyscyplina dla dzieci w wieku 2 – 12 lat. Wydawnictwo K.E. Liber, Warszawa 2005
  9. Pryor: Najpierw wytresuj kurczaka, Media Rodzina, Poznań 2004
- ✓ Prezentacja powstała w oparciu o materiały zawarte na stronach internetowych: www.centrumadhd.gda.pl i www.adhdonline.pl